

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи та міжнародної співпраці
Волинського національного
університету імені Лесі Українки
доктор економічних наук, професор
Сліссєва Л. В.

ВИСНОВОК

міжкафедрального семінару Волинського національного університету імені Лесі Українки

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Черниш Анни Євгеніївни
на тему: «Епічна творчість С. Процюка
і розвиток психоаналітичного дискурсу в українській літературі»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук
зі спеціальності 10.01.01 – українська література

ПРИСУТНІ:

Члени кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури: д. філол. наук, проф. Романов С. М., д. філол. наук, проф. Колошук Н. Г., д. філол. наук, проф. Левчук Т. П., д. філол. наук, проф. Моклиця М. В., к. філол. н., доц. Бортнік Ж. І., к. філол. н., доц. Головій О. М., к. філол. н., доц. Кицан О. В., к. філол. н., доц. Марченко Т. М. Члени кафедри української літератури: д. філол. наук, проф. Яструбецька Г. І., к. філол. н., доц. Данилюк-Терещук Т. Я., к. філол. н., доц. Яблонська О. В., канд. філол. н. Радько А. В. Члени кафедри полоністики та перекладу: д. філол. наук, проф. Сухарева С. В., д. філол. наук, проф. Оляндер Л. К.

Головуючий засідання – доктор філологічних наук, завідувач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури, проф. Романов С. М. Секретар засідання – к. філол. наук, доцент кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Кицан О. В.

За рішенням Вченої ради Волинського національного університету імені Лесі Українки рецензентами дисертації було призначено: д. філол. н., проф. Колошук Н. Г., д. філол. н., проф. Романов С. М., д. філол. н., проф. Яструбецька Г. І. (протокол засідання вченої ради ВНУ імені Лесі Українки № 8 від 29 червня 2023 року).

Обговорення дисертації роботи та затвердження висновку рецензентів відбулося на фаховому семінарі кафедри Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 1 розширеного засідання кафедри від 21 серпня 2023 р.). Присутні на засіданні 14 осіб, з них 7 докторів наук, професорів, 7 кандидатів філологічних наук, доцентів.

Актуальність дисертації. Дисертація Черниш А. Є. відзначається актуальністю, зумовленою потребою виробити літературознавчу концепцію в інтерпретації художньо-літературних творів, що вирізняються помітним психоаналітичним наповненням. Українська література, в якій промовисто задекларовані категорії, заактуалізовані теорією психоаналізу, вже має тривалу історію і вдосталь зразків художніх текстів, що потребують відповідних алгоритмів і підходів аналізу і виявлення психоаналітичних формант. Творчість Степана Процюка репрезентативно доводить тісний зв'язок між літературою і психоаналізом, оприявнюючи унікальну текстову систему, наповнену відповідними психоаналітичними кодами, що потребують застосування адаптативної психоаналітичної методології, відповідних прийомів і засобів декодування подібних текстів. На сьогодні в українському літературознавстві існує нагальна необхідність виробити термінологічний апарат й інтерпретаційні підходи до аналізу творів із виразним психоаналітичним підтекстом, що й набуло системного наукового студіювання у представленому дисертанткою дослідженні. Посилує актуальність дисертації акцент на психології особистості в умовах тоталітарної системи, аналіз наслідків психотравм, отриманих внаслідок зіткнення з соціумом чи системою, усі ті питання, які набули нової актуальності в сучасних умовах війни і загострення процесів національного самоусвідомлення особистості.

Науковий рівень дисертації, теоретичне значення та наукова новизна отриманих результатів.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 12 від 30 червня 2021 р.).

Дисертація Черниш А. Є. є завершеним науковим дослідженням, присвяченим аналізу взаємодії літературознавства і психоаналізу на прикладі творчості Степана Процюка.

Дисертанткою отримані наступні наукові результати:

- представлена студія – перше системне дослідження психоаналітичної складової епічної творчості С. Процюка в контексті української літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст.;
- уперше запропоновано та обґрунтовано понятійну базу, конструкти і коди художньо-літературного твору психоаналітичного спрямування, твору з елементами психоаналізу та твору з психоаналітичною домінантою;
- уперше охарактеризовано етапи формування, становлення і розвитку психоаналітичного дискурсу в українській літературі;
- вперше визначено показові форманти поетикальної системи психоаналітичноцентричних творів;
- виокремлено проблемно-тематичний діапазон та ідейне спрямування української епіки, вагомо увиразненої психоаналітичними конструктами;

- запропоновано типологію героїв, чия психічна організація детермінована психічними розладами та іншими вагомими чинниками травматизації індивіда;
- проаналізовано композиційні, стильові та поетикальні особливості конструювання невротичного, травматичного, сновізійно-галюцинаційного аспектів творчості Степана Процюка.

Практичне значення дисертації. Основний науковий і практичний результат дисертаційної роботи полягає у тому, що отримані результати збагачують теорію літератури і практику інтерпретації художніх творів із залученням психоаналітичної теорії. Матеріали і висновки роботи сприятимуть науковим студіям, спрямованим на поглиблений аналіз творів художньої літератури, які містять елементи або конструкти психоаналізу. Окрім того, запропонована дисертація може доповнювати або стимулювати появу майбутніх наукових праць про творчість Степана Процюка. Теоретичні та практичні результати дослідження можуть бути використані також при викладанні в закладах вищої освіти навчальних курсів із історії української літератури та теорії літератури.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота Черниш А. Є. відповідає паспорту спеціальності 10.01.01 – українська література, що забезпечується предметною областю дослідження та основними методами дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й висновки дослідження представлені на міжнародних, всеукраїнських і закордонних конференціях: «Українська література в загальноєвропейському контексті» (Ужгород, 20-21 жовтня 2016 р.), «Літературний процес: трансгресії революцій» (Київ, 7-8 квітня, 2017 р.), «Українська література в загальноєвропейському контексті» (19-21 квітня 2018 р.), «Античність – Класика – Сучасність» (Харків, 3-4 жовтня 2019 р.), «Актуальні проблеми мовознавства, літературознавства та перекладознавства» (Івано-Франківськ, 17-18 травня 2019 р.), «Літератор-інтелектуал у міграційних процесах: виклики для пам'яті та ідентичності» (17-18 травня 2019 р.), «Issues of modern philology in the context of the interaction of languages and cultures» (Venice, December 27-28, 2019), «Художні феномени в історії та сучасності (“Пам'ять та ідентичність”» (Харків, 3-4 квітня 2020 р.), «Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів» (Львів, 13-14 листопада 2020 р.), «Філологічні науки на перехресті культур і цивілізацій: актуальні питання» (Київ, 27-28 листопада 2020 р.), «Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем» (Запоріжжя, 19-20 лютого 2021 р.), «Василь Стефаник і світова культура» (Івано-Франківськ, 14-15 травня 2021 р.), «Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах» (Київ, 29-30 квітня 2021 р.), «Українська мова, культура та міжетнічна комунікація у глобалізованому світі» (Київ, 9 лютого 2022 р.), «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Любляна, 7 липня 2022 р.), «Сучасні аспекти

модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Дікірх, 7 серпня 2022).

Повнота викладення результатів дисертації в наукових публікаціях, відсутність порушень академічної доброчесності. Особистий внесок здобувача в публікаціях.

Представлена дисертація є самостійно виконаним дослідженням, характеризується єдністю змісту, відповідає принципам академічної доброчесності. В опублікованих із співавторами наукових працях дисертантці належить формулювання концептуальних ідей взаємодії літературознавства й теорії психоаналізу, обґрунтування теоретичних засад інтеграції психоаналізу в літературознавство, підходів до інтерпретації творів з елементами або конструктами психоаналізу. Наукові тексти та матеріали науковців, які складають теоретико-методологічну базу дослідження і використані у тексті дисертації, залучені коректними посиланнями, з точним зазначенням авторів і джерел опублікування. Основні наукові результати дослідження представлено в 38 друкованих працях, серед яких 2 статті у періодичних виданнях інших держав, 21 стаття – у фахових виданнях України, 3 публікації, що внесені до наукометричних баз Scopus та Web of Science, 2 розділи закордонних монографій, 10 тез конференцій та науково-популярних статей.

Наукові праці, в яких опубліковані наукові результати дисертації

Статті у фахових виданнях України та зарубіжних країн:

1. Черниш А. Дискурс національної ідентичності у творах Ю. Андруховича (за романами «Рекреації», «Московіада», «Перверзія»). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2015. № 2. С. 304-308. <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Філологічні-науки-№-216-жовтень-2015.pdf>
2. Черниш А. Вислід тоталітарної травми у психоідентичності героїв роману С. Процюка «Десятий рядок». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 2 (36). С. 314-319. <file:///C:/Users/ACER/Downloads/10699-4426-PB.pdf>
3. Черниш А. Трансмісія батьківської травми у психології дітей (за романом С. Процюка «Інфекція»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 24. С. 75-77. http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v24/part_1/23.pdf
4. Черниш А. Деструктивні форми рецепції посттоталітарного дискурсу в романі С. Процюка «Інфекція». *Філологічні трактати*. 2017. Т. 9. № 2. С. 164-170. <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/59524/1/Chernysh.pdf>
5. Черниш А. Ключові деструкти у психоідентичності героїв роману С. Процюка «Руйнування ляльки». *Філологічні трактати. Літературознавство*. № 4. Том 10. 2018. С. 117-125. <https://tractatus.sumdu.edu.ua/Arhiv/2018-4/14.pdf>
6. Черниш А. Нонконформізм як вияв національного осердя у героїв роману С. Процюка «Травам не можна помирати». *Науковий вісник Міжнарод-*

- ного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2018. № 37. Том 1. С. 79-82. http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v37/part_1/23.pdf
7. Черниш А. Біографічні романи С. Процюка в інтертекстуальному вимірі. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2019. № 3 (55). С. 309-316.
 8. Черниш А. Дискурс тотему у романі С. Процюка «Тотем». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 40. Т. 1. С. 119-121. http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v40/part_1/30.pdf
 9. Черниш А. Тотемна залежність персонажів роману С. Процюка «Тотем». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2019. Вип. 83. С. 21-25. <https://periodicals.karazin.ua/philology/article/view/15186/14125>
 10. Черниш А. Деструктивний патомеханізм психіки героя у романі С. Процюка «Тотем». *Львівський філологічний часопис*. 2019. № 6. С. 221-226. http://philologyjournal.lviv.ua/archives/6_2019/40.pdf
 11. Черниш А. Інтертекстуальність роману С. Процюка «Тотем». *Літератури світу: поетика, ментальність та духовність*. 2020. Вип. 14. С. 83-93. https://journal.kdpu.edu.ua/world_lit/article/view/3799/3470
 12. Черниш А. Оніричний простір роману С. Процюка «Тотем». *Закарпатські студії*. 2020. № 13. Т. 3. С. 141-147. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/13/part_3/28.pdf
 13. Черниш А. Концепт пам'яті у романі С. Процюка «Десятий рядок». *Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Вип. 27. Т. 5. С. 60-64. http://www.apfn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_5/11.pdf
 14. Черниш А. Дискурс неврозу в романі С. Процюка «Троянда ритуального болю». *Південний архів (філологічні науки)*. 2021. № 88. С. 13-22. <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/794/789>
 15. Черниш А. Психоаналіз й українська література ХХ ст.: асиміляція, інтеграція, актуалізація. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Випуск 21. Том 2. С. 220-225. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_2/44.pdf
 16. Черниш А. Психоаналітична домінанта творів Ю. Іздрика. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Випуск 23. Т. 2. С. 237-242. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/23/part_2/46.pdf
 17. Черниш А. Психоаналітичні координати лузерства у творах С. Жадана. *Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. № 52. Т. 3. С. 148-152. http://www.apfn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_3/21.pdf
 18. Черниш А. Сновидно-галюцинаційний дискурс роману С. Процюка «Руйнування ляльки». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2022. № 56. С. 226-229. <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v56/50.pdf>

19. Черниш А. Психоаналітичний потенціал есеїстики Степана Процюка. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Випуск 24. С. 213-218. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/24/part_1/40.pdf
20. Chernysh A. Psychoanalytic Codes of the Interpretation of a Literary Work. *Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. № 55. Т. 3. С. 170-178. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_3/27.pdf
21. Черниш А. Поетика психоаналізу у ранній прозі Степана Процюка. *Філологічні трактати*. 2022. № 14. Т. 1. С. 134-143. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/89512/1/Chernysh_Ftrk_1_2022.pdf
22. Черниш А. Художнє осмислення травматичного досвіду у романах С. Процюка. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2019. Issue. 194. P. 20-22. <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Artistic-Comprehension-of-the-Traumatic-Experience-in-the-Novels-of-S.-Protsyuk-A.-Chernysh.pdf>
23. Chernysh A. Components of Volodymyr Vynnychenko's Neurosis in the novel S. Protsyuk "Masks Fall Slowly". *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 2 (38). P. 52-57. <https://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/6069>

Статті в індексованих виданнях (Scopus, Web of Science):

1. Chernysh A., Horbolis L., Pohrebennyk V. Literary Studies and Psychoanalysis: Methodological Aspects of Interaction. *Wisdom*. 2021. V. 2. P. 6-16 (Scopus, Web of Science) <https://wisdomperiodical.com/index.php/wisdom/article/view/481>
2. Chernysh A., Horbolis L. The Ukrainian Experience of National Identity Transformation (on the material "Under the Wings of big Mother" by S. Protsyuk). *Amazonia Investiga*. 2021. 10 (46). P. 273-280. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.27> (Web of Science)
3. Horbolis L., Chernysh A., Ishchenko O., Kushnierova M. Corporeality Narrative in Ukrainian Literature: Culturosophical Aspect. *Wisdom*. 2022. V. 2. P. 182-192 (Scopus, Web of Science) <https://wisdomperiodical.com/index.php/wisdom/article/view/714>

Розділи у закордонних колективних монографіях, у яких висвітлені окремі положення дисертації:

1. Chernysh A. Psychoanalytic Direction in Ukrainian Literature: the Origins of Formation. *Philological science and education: transformation and development vectors : Collective monograph. Vol. 2. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. 422 p. P. 318-337.*
2. Chernysh A. Psychoanalytic Discourse of Ukrainian Literature of the late XIX – early XX centuries. Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries: Scientific

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук».

Дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке за актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем, практичною цінністю відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197. Робота відповідає формалізованим вимогам: побудована на вагомій науково-теоретичній базі, доцільно, з огляду на мету, структурована, сформульовані чіткі дефініції основоположних термінів, процес дослідження супроводжується проміжними висновками, ґрунтовними загальними висновками, тощо. Результати дослідження належним чином апробовані й висвітлені у необхідній кількості публікацій у виданнях, які належать до категорій, зазначених у Постанові. Обсяг дисертації достатній (446 с., основний текст – 417 с.), список використаних джерел – 365 позицій (із них 72 – чужоземні видання, подані латиницею). Список публікацій дисертантки – 38 позицій. Особистий внесок здобувача у працях, надрукованих у співавторстві, складає 70% (тема, концепція, матеріал – із оригінального авторського дослідження). У тексті дисертаційної роботи не виявлено порушень положень і принципів академічної доброчесності.

Зауваження та рекомендації.

Дисертація А. Є. Черниш містить певні недоліки, які не впливають на загальні висновки. Зокрема є дискусійні моменти, які стосуються термінологічної пропозиції дисертантки: пропонуються в якості термінів слова, утворені способом сполучення двох понять, внаслідок чого терміни здаються важкими для вимови і незручними при застосуванні (наприклад, психоаналітичноцентричні твори). З іншого боку, схвалення заслуговує авторська настанова пропонувати нові терміни. При обговоренні питань психоаналітичного дискурсу в українській літературі висловлювались різні думки щодо наповнення дискурсу тими чи іншими іменами і творами. У майбутньому дисертантці рекомендовано зосередитись на виробленні чіткіших критеріїв, які застосовуються при відборі матеріалу для формування чи окреслення психоаналітичного дискурсу в літературі. Рекомендовано також далі працювати над вдосконаленням наукового стилю, зокрема в царині словника психоаналітичних дефініцій, оскільки відчувається проблема, пов'язана з перекладом: коли один і той самий термін перекладається з різних мов, виникають різні маркери, які викликають небажані для термінів різночитання.

Результати експертизи.

На підставі експертизи тексту дисертації та наукових статей, в яких висвітлені результати дослідження, члени експертної комісії прийняли одностайне рішення рекомендувати дисертаційну роботу Черниш Анни Євгенівни на тему «Епічна творчість С. Процюка і розвиток психоаналітичного дискурсу в українській літературі» до захисту у спеціалізованій вченій раді Д

32.051.10 на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література.

Рішення міжкафедрального семінару Волинського національного університету імені Лесі Українки:

1. Роботу Черниш Анни Євгеніївни на тему «Епічна творчість С. Процюка і розвиток психоаналітичного дискурсу в українській літературі» вважати відповідною «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.
2. Роботу Черниш Анни Євгеніївни на тему «Епічна творчість С. Процюка і розвиток психоаналітичного дискурсу в українській літературі» прийняти до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 32.051.10 на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література.

Доктор філологічних наук, завідувач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури, проф.

Романов С. М.

Доктор філологічних наук, проф. кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури

Моклиця М. В.

Доктор філологічних наук, проф. кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури

Колошук Н. Г.

Підпис *Александр М. В., Колошук Н. Г.*
Засвідчую
Вчений секретар університету *Александр М. В.*
« 28 » 09 2023 р.